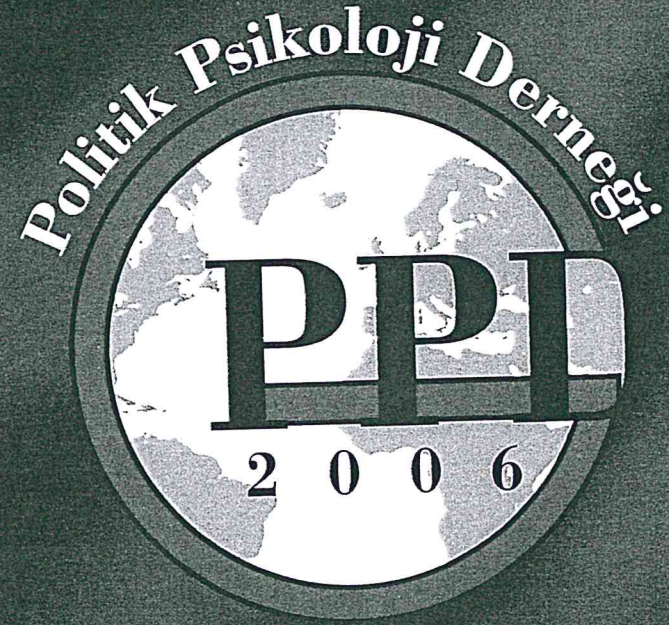

Bu kitap 2017 - 2018 yıllarında Politik Psikoloji Derneği ile Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Politik Psikoloji Araştırma ve Uygulama Merkezinin (POLPAUM) ortak olarak düzenlediği konferansların yazılı hale getirilmesi ve 2015 - 2018 yılları arasında yazılmış olup, yayımlanma fırsatı bulunmayan araştırma raporlarının derlenmesinin bir ürünüdür. Emegi geçen herkese teşekkürü Politik Psikoloji Derneği ve POLPAUM olarak borç biliriz.

POLİTİK PSİKOLOJİ SEMİNERLERİ 2018

POLİTİK PSİKOLOJİ SEMİNERLERİ 2018

Editörler
Dr. Oğuzhan Herdi
Uzm. Dr. Rifat Serav İlhan
Prof. DR. Abdülkadir Çevik

barış
kitap

Zafer Çarşısı No:10/11 Yenikent ANKARA
T:0312 495 29 59
www.bariskitap.com
anisar@bariskitapevi@hotmail.com
www.11.com/pagina/bariskitap
www.11.com/ingilizce/bariskitap

barış
kitap

barış
kitap

© Barış Kitabevi 2019

Tüm hakları saklıdır.

Yayıncı izni olmadan kısmen de olsa fotokopi film vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz hiçbir şekilde kopya edilemez.

Düzenleme

Karizma Reklamcılık: 0. 312 418 20 92-93

Baskı ve Cilt

Bizim Büro Matbaa
Sanayi 1. Cadde Sedef Sokak. No:6/1 İskitler -ANKARA
Tel: 0 312 229 99 28

ISBN: 978-605-7560-84-1

Sertifika No: 16207

Genel Dağıtım

barış
k i t a p

Zafer Çarşısı No: 10-11 Yenişehir – ANKARA

Tel: 0312. 435 29 69

Bu kitap 2017-2018 yıllarında Politik Psikoloji Derneği ile Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Politik Psikoloji Araştırma ve Uygulama Merkezinin (POLPAUM) ortak olarak düzenlediği konferansların yazılı hale getirilmesi ve 2015-2018 yılları arasında yazılmış olup, yayımlanma fırsatı bulunmayan araştırma raporlarının derlenmesinin bir ürünüdür. Emeği geçen herkese teşekkürü Politik Psikoloji Derneği ve POLPAUM olarak borç biliriz.

unutmamamız gerekir. Bu bağlamda bir hususa daha işaret etmekte fayda vardır: Bu tür oluşumlardan, bunların İslam'a ve Müslümanlara vereceği zararlardan uzak durabilmek için İslam'ın akılla bağının yeniden kurulması ve eleştirel düşüncenin geliştirilmesi, hayatın her alanında etkin kılınması bir tür zorunluluktur. Bu toplum "delilere veli" muamelesi yapmanın İslam'a uygun olmadığını; İslam'da sorumluluğun ön koşulunun akıllı olmak olduğunu; namazdan, oruçtan önce en büyük farzın akli etkin kullanmak olduğunu yeniden hatırlamak durumundadır. Delileri "veli" olarak görenler bir süre sonra kendileri de "deli" olurlar. Herhangi bir dini nitelik taşıyan topluluğun liderinin psikolojik sorunları varsa, bunun tezahürleri hastalık olarak görülüp tedavi edilmek yerine keşf, keramet ve ilham kategorisinde değerlendiriliyorsa, o hastalık o grubun kılcal damarlarına kadar yayılabilir.

POLİTİK KAVRAM OLARAK GÜÇ, SERT GÜÇ, YUMUŞAK GÜÇ VE AKILLI GÜÇ

(Power, Hard Power, Soft Power, Smart Power)

Ali ÇAĞLAR

Uluslararası siyaset analizlerinde temel açıklayıcı kavramlardan biri olarak kullanılan "güç"¹ kavramı uluslararası ilişkiler disiplini dışında; siyaset bilimi, sosyoloji ve psikoloji alanlarında da sıkça başvurulan bir kavram olma özelliğine sahiptir. Son derece önemli bir kavram olmasına rağmen içeriği, karakteri, etki alanı, unsurları, amacı, hedefleri, etkileme ve nüfuz kapasitesi vb. gibi çok boyutlu yönüyle, oldukça farklı biçimlerde açıklanmaya çalışılan ve oldukça tartışmalı bir kavram olma özelliği taşımaktadır.

Nye'ye (1990: 177) göre güç hava durumu gibidir; yani herkesin hakkında konuştuğu ancak çok az insanın işleyiş mantığını anladığı bir kavramdır. Özdemir (2008:177) ise, güç kavramının tanımlanmasına ilişkin iki temel zorluktan söz etmektedir. Bunlardan birincisi, güç kavramının geniş kapsamı ve belirsiz niteliğinin, tanımlamalarda çok sayıda unsurun dikkate alınmasını zorunlu kılması ile ilgilidir. Örneğin bir ülkenin sahip olduğu nitelik ve niceliğe ilişkin neredeyse her şey gücün tanımı içerisine sokulabilmektedir. İkinci zorluk ise, gücün zaman ve sistemik ilişkilerin yapısına göre değişken nitelik ve içeriğinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, uluslararası hukuk kurallarının ve iletişim teknolojilerinin bugünkü kadar gelişmediği dönemlerde askeri unsurlar gücün ana içeriğini oluştururken, bugün diplomasinin kalitesine ek olarak bilgi kaynakları ve iletişim süreçleri üzerindeki kontrol, gücün temel niteliğini oluşturmaktadır. Nitekim uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde neo-realistler güç kavramını

1 "Güç" kavramı, fen – doğa ve mühendislik bilimlerinde daha çok "kuvvet" kavramı ile ifadesini bulur.

ele alırken, daha çok, askeri gücü öne çıkarmakta, neo-liberal-ler ise ekonomik gücü incelemektedir (Bozdağoğlu ve Çınar, 2004: 60-70).

Küreselleşmeyle birlikte ekonomik ilişkilerin ön plana çıkması askeri gücün ağırlığını kaybetmesine, onların yerine ekonomik unsurlar ve devlet-dışı aktörlerin ön plana çıkmasına neden olmaktadır (Nye, 1990a: 156-157; Barber, 1996: 23-34). Kısacası süreç içerisinde yaşanan ve yaşatılan değişimlere paralel olarak güç kavramı ve onu tanımlayan unsurlar da değişikliğe uğramıştır. Esasen güç denildiğinde ilk akla gelen onun şiddete başvurmayı gerektiren özelliğidir. Bir diğer deyişle, uluslararası siyasette güçlü olmaktan, etkili ve gelişkin şiddet gereçlerine sahip olmak ve bu gereçleri gerektiğinde etkili bir biçimde kullanabilmek akla gelmektedir. Nitekim Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü'nde güce ilişkin olarak yer alan tanımlamalara bakıldığında, "bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet, efor" tanımlamalarıyla onun etki yaratma ve/veya etkiye karşı koyabilme vasfı öne çıkarılmaktadır. Kısacası, istenilen sonuçları elde etmek için gerekirse başkalarının davranışlarını değiştirme yeteneği olarak değerlendirilmektedir. Uluslararası ilişkiler disiplini alanındaki basit tanımlamalarda da "güç" kavramı, geleneksel olarak, öncelikle siyasi, ekonomik, endüstriyel ve askerî bakımdan etkili olabilmeyi anlatmaya yönelik olarak kullanılmaktadır. Keza TDK Sözlüğü, kavramın bu alandaki kullanımına ilişkin olarak; "Bir ulus, bir ordu vb. nin ekonomik, endüstriyel ve askerî potansiyeli" ve "siyasi, ekonomik, askerî vb. bakımlardan etki ve önemi büyük olma hali" olarak tanımlamaktadır. Ancak kavram hala tartışmalı bir nitelik arz etmektedir. Kavramı tartışmalı yapan ve anlaşılmasını güçleştiren nedenlerin en önemlisi, kapsamı ve niteliği oldukça geniş ve belirsiz olan ve ayrıca çok sayıda unsurun dikkate alınmasını zorunlu kılan bir kavrama, basit-sade kuramsal açıklamalar getirme gayretleridir denebilir. Çünkü beklenenin aksine, kavram basitleştirilmeye, sadeleştirilmeye çalışıldıkça anlamını yitirmektedir.

Antik Yunan'dan bu yana siyasi tarihin ve siyasal düşüncenin evrimini ele alan yazıtlarda da, kavramın farklı biçimlerdeki kullanımına rastlanmaktadır. Örneğin; Sokrates'e atfedilen "erdem bilgidir, bilgi güçtür" söz öbeğinde kavram, bilgi ve etik ile ilişkilendirilmiş ve değer yüklü bir biçimde ortaya konmuştur. Tam tersine Machiavelli'ye atfedilen "güç karşısında ahlâk her zaman aciz kalır" deyiminde ise kavramın bilgi ve etikle değil kurnazlık, hile ve desise gibi kavramlarla ilişkilendirildiği ve değer yüklü bir kavram olma özelliğinin ortadan kalktığı görülmektedir. Nietzsche'ye atfedilen, "dünyanın temel hammaddesi güçtür. Güç tutkusu bir varlık bir oluş değil bir kaderdir" deyiminde de, gücün tarihin her döneminde geçerli bir kavram olmakla birlikte, zaman içerisinde anlamı farklılaşabilen bir kavram olma özelliğine dikkat çekilmektedir. Güç kavramının dinamik bir kavram olma özelliği göstermesi, ona ilişkin tanımlamaların da zaman içerisinde değişim gösterebileceğine ve bu anlamda sabit bir biçimde algılanmasının ve tanımlanmasının pek de mümkün olamayacağını göstermektedir. Davutoğlu'na göre de, özellikle 20. Yüzyıl'ın sonlarına doğru etkisini artıran ve derinleştiren karşılıklı bağımlılık olgusu, güç tanımlaması ve algısını çok daha karmaşık bir forma sokmuştur. Ayrıca ulus-devletlere meşruiyet zemini sağlayan ideolojilerin etkilerini kaybetmesi ve geleneksel kültür değerlerinin yeni unsurlarla birlikte uluslararası alana taşınmaları da ülkelerin uluslararası konumlarını etkileyen bir yeniden tanımlama süreci başlatmıştır (Davutoğlu, 2003:16). Davutoğlu gücü sabit (tarih, coğrafya, nüfus, kültür) ve potansiyel verilerden (ekonomi, teknolojik kapasite ve askeri kapasite) oluşan denklem şeklinde formüle ederek kavramı, nispeten daha geniş ve bütüncül bir biçimde tanımlamayı denemektedir. O'na göre sabit veriler içindeki güç öğelerinin kısa ve orta vadede değişmeleri olanaklı görünmemektedir. Fakat bu durumun, değinilen öğelerin ülkelerin güç denklemindeki yoğunluklarının değişmez

olduğunu yansıtmadığını da ifade etmektedir. Aksine, değişen uluslararası konjonktür, bu statik öğelerin güç dengeleri içindeki kendilerine has yoğunluklarının değişimine yol açtığını söylemektedir (Davutoğlu, 2003:16-17). Esasen uluslararası alanda güç denildiğinde akla ilk gelen, zor kullanmak ve müdahale etmek suretiyle hasmın azim ve iradesini kırmaya yönelik olarak kullanılan askeri güç akla gelmektedir. Tümüyle “katı” bir niteliğe sahip askeri güç, siyaset söyleminde çoğu zaman ekonomik ve endüstriyel güçle birleştirilmek suretiyle anlamlı kılınmıştır.

Uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde “Sert Güç” (Hard Power) ve “Yumuşak Güç” (Soft Power) kavramlarının ilk kez, uluslararası sistemdeki askeri ve ekonomik güce dayalı güç kullanma stratejisini, 21’nci Yüzyıl’ın başlarında değiştirmeye başlamış olan Amerika Birleşik Devletleri’nin değişen güç kullanımı karakteristiklerini tarif etmeye yönelik olarak ortaya atıldığı kabul edilmektedir. Bu bağlamda yumuşak güç kavramının literatürde ilk kez 1990’larda kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Talu’ya göre, Arquilla ve Ronfelt, yumuşak güç kavramının isim babaları olarak kabul edilmektedir. Arquilla ve Ronfelt kavramı, “İlk aşamada Amerika’nın evrensel değerlerinin büyüleyiciliğine kapılabilecek bir ruh hali yaratmak. Daha sonra bu değerler üstünden Amerikan ideolojilerinin benimsenmesine uygun bir ortamı oluşturmak” (Talu, 2005:26) şeklinde tanımlamaktadır. Yine kavramı 1990’larda kullanmaya başlayan ABD eski başkanlarından Clinton döneminde Ulusal Danışma Konseyi Başkanı ve Savunma Bakanı Yardımcısı Nye ise, yumuşak gücü “başkalarına cazip gelerek ve onları ikna ederek, hedeflerinizi benimsemelerini sağlayarak istediğinizi elde etme hüneri” (2003:10-11) şeklinde tanımlamaktadır. Zorbalık yerine işbirliği ve iknayı esas almaktadır. Joseph Nye’in sert güç - yumuşak güç ayrımına dayanan tipolojisinde askeri-ekonomik güç (sert güç) kadar; yaşam tarzı, evrensel ve kültürel değerler, siyasal-demokratik

normlar ile liberal kurum ve kurallara, bir başka deyişle yumuşak güce önem atfetmesi, günümüz güvenlik konseptinin çok boyutluluğunu gösteren bir yaklaşımı temsil etmektedir².

Her ne kadar yumuşak güç, “bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara, onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendini izlemesiyle ulaşmasıdır” (Nye, 2005:14) diye tanımlansa da tıpkı güç kavramı gibi yumuşak güç kavramı da anlaşılması zor bir kavram olma özelliği göstermektedir. Vuving, (2009) yeterince kuramsallaştırılmamasından ötürü kavramla ilgili olarak ortaya çıkan akademik arıtma eksikliği ve analitik bulanıklığı, kavramın anlaşılabilmesinin sebepleri arasında sıralamaktadır. Kavramın anlaşılabilmesini zorlaştıran bir diğer neden ise, gücün genellikle gereçleri ile birlikte kavramlaştırılmasıdır. Örneğin yumuşak gücün var olduğunu söyleyebilmek için kullanılan gerecin yumuşak olması gerektiği varsayılmıştır. Çavuş (2012:25)’a göre Lee, yumuşak güç uygulamasını beş kategoriye ayırmış ve yumuşak gücün, askeri veya ekonomik gibi sert kaynaklar değil; düşünceler, ülkenin imajı, teoriler, söylemler, eğitim, kültür, gelenekler, ulusal veya küresel semboller gibi yumuşak kaynaklarla kullanıldığını öne sürmüştür; yumuşak güç ve yumuşak kaynaklar arasındaki bu ilişkinin, ‘Kaynak Tabanlı Yumuşak Güç Teorisi’ni oluşturma konusunda altını çizmiştir. Lee’ye göre yumuşak güç veya sert güç zorlayıcı veya işbirlikçi olabilir. Aralarındaki ayırım kaynakların kullanımındadır. Yumuşak güç kaynakları kullanıldıysa eğer, sonucun yumuşak güç olduğu savunulabilir, sert kaynaklar kullanıldığında da sonuç sert güçtür. Nye, yumuşak gücün cezbetme, işbirliğine dayanma ve harekete geçirme unsurlarını öne çıkartırken, Lee kaynakları öne çıkartmış ve Nye ile önemli fark olan yumuşak gücün zorlayıcı ve sert gücün

2 Nye’in bu kavramsal çerçevede ABD dış politikasını eleştirel bir açıdan inceleyen çalışması hakkında bkz. Joseph Nye, *Amerikan Gücünün Paradoksu*, (Çev: Gürol Koca), Literatür Yayınları, İstanbul, 2003.

işbirliğine dayalı olabileceğini savunmuştur (Lee, 2011; Nye, 2005). Oysaki havuç gibi görünen ama esasen sopa (tehdit/zorlama) sınıfında yer alan bazı gereçlerde yumuşak gücün gereçleri arasında sıralanabilmektedir. Hatta bizatihi askeri güç de bir tür yumuşak güç gereci olarak kullanılmaktadır. Kısacası sert gereçler (ekonomik, askeri) bazı durumlarda yumuşak güce örnek teşkil edebileceği gibi; yumuşak gereçlerin de (politika, siyasi değerler, kültür-tarih) sert güce örnek teşkil edebileceği durumlar söz konusudur. Bu nedenle Nye (2004:2) gücün kullanılan gereçlere indirgenmemesi gerektiğini düşünmektedir. Yumuşak güç, insanları sözle değiştirmek, ikna – razı etme ve kendine çekme becerisi olarak da değerlendirilmektedir. Kısacası, kaynağını ülkenin kültürüne, siyasi değerlerine ve dış politikalarına dayandıran ve sert güçten farklı olan yumuşak güç günümüzde, pek çok ülke tarafından farklı araç ve amaçlarla kullanılmaktadır. Yumuşak gücün en önemli unsuru ise ‘Kamu Diplomasisi’dir. “Bir hükümetin başka bir ulusun halkını ve aydınlarını, bu ulusun politikalarını, kendi avantajına döndürmek amacıyla etkilemeye çalışmasıdır” (Potter, 2002:3).

Sert güç ise, uluslararası literatürde, daha çok askerî ve ekonomik güce karşılık gelen bir kavram olarak kullanılmaktadır. Askerî müdahaleyi, baskı ve dayatmayı içerir. Devletlerarası ilişkiler tarihi incelendiğinde savaşı ve askerî kuvvet kullanmayı içeren sert güç kullanımının çok yaygın olduğu görülmektedir. Eski çağlarda sert güç kullanımı belirli bir amaca ulaşmak isteyen aktörler için neredeyse tek alternatif olarak algılanmıştır. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonuna kadar uluslararası ilişki ve çatışmalarda sert güç, yaygın olarak kullanılmış ve amaçlarını gerçekleştirmek isteyen ülkeler için neredeyse tek yol olarak algılanmış ve uygulanmıştır. Ancak Nye, sert güç tanımlaması içerisine, askeri güç ve ekonomik gücün tehdit edici ve zorlayıcı kullanım biçimlerinin yanı sıra

ikna etmeye yönelik kullanımını da dâhil etmektedir. Esasen “ikna” ve “rıza” kavramları hem sert ve hem de yumuşak güç kavramlarıyla ilişkili olma özelliği göstermektedir.

Askerî güç ile ekonomik güç başkalarının fikirlerini değiştirmek için kullanılabilen sert komuta gücüne birer örnektir. Sert güç ikna (havuç) şeklinde olabildiği gibi tehdit (sopa) şeklinde de olabilir. Ama gücü kullanmanın dolaylı yolları da vardır. Bir ülke dünya politikasından istediği sonuçları, başka ülkeler onun peşinden gitmek istediği, onun değerlerine hayran olduğu, teşkil ettiği örneğe gıpta ettiği, onun refah ve açıklık düzeyine erişmeyi arzuladığı için de alabilir (Nye, 2003:10-11).

Sert güç kavramı, çoğunlukla, bir uluslararası aktörün ekonomik ve askeri olanaklarını kullanarak başka bir aktör veya aktörlerin davranışları üzerinde değişiklik yapabilme veya nüfuz sağlayabilme becerisi olarak tanımlanmaktaysa da, Nye (2005:14)’ye göre başka bir aktörü, davranışında değişiklik yapmaya zorlamak için de kandırmalara veya tehditlere ihtiyaç vardır. Esasen Nye, sert güçle yumuşak gücü birbirleriyle yakından ilişkili kavramlar olarak görmektedir. Her ikisini ayırt eden şey kullanılan gereçlerin farklılığıdır (Nye, 2003:12). Daha öncede ifade edildiği üzere sert güç için askerî ve ekonomik güç kullanılırken, yumuşak güç için bunların dışındaki unsurlara ağırlık verilmektedir. Sert gücün önde gelen gereçleri; baskı, yaptırımlar ödemeler ve rüşvet iken, sert gücün davranış spektrumları da emir, zorlama, ikna etmedir. Yumuşak gücün en uygun kaynakları ise, değerler, kültür, politikalar; davranış spektrumu ise gündemi yaratma, yanına çekme ve cazibedir. Nye ayrıca, yumuşak gücün kullanımında meşruluğun önemine de dikkat çekmektedir. Zira bir devlet gücünü ve amaçlarını başkalarının gözünde meşrulaştırabildiği ölçüde daha az dirençle karşılaşır (Nye’den aktaran Çavuş, 2012:25).

Sert ve yumuşak güç kavramlarını iç içe geçmiş kavramlar olarak nitelendiren Nye, “yumuşak güç” ve “sert güç” kavramlarının yanı sıra, ABD eski başkanlarından Clinton’un 2009 yılında yaptığı konuşmada dile getirdiği bu iki kavramla ilişkili başka bir kavramdan, “akıllı güç” kavramından söz etmektedir. Nye (2011) “akıllı güç” kavramını, “dayatma ve ödetmeye odaklı ‘sert güç’ ile ikna etme ve cezbetmeye dayalı ‘yumuşak gücün’ bir alaşımı” olarak tanımlamaktadır. Akıllı güç, politik gündemi insanların önceliklerini şekillendirecek biçimde belirleme kabiliyetine dayanır. Başkalarının istediği şeyleri şekillendirme kabiliyeti olarak da kabul edilir. Diğer bir deyişle akıllı güç, ne sert ne de yumuşak güçtür. Sert ve yumuşak güçlerin hünerli bir şekilde birleştirilmesidir. ‘Eğer sizin, benim istediğimi istemenizi sağlarsam, size bunu yaptırmak için sopa ya da havuç kullanmama gerek kalmaz’ ana fikri söz konusudur. Kısacası akıllı güç, hedefleri elde etmek için hem sert hem de yumuşak güç ile oluşturulan bütüncül bir strateji geliştirmek anlamına gelmektedir. Güçlü bir askeri yapıya olan gereksinimin önemini göz ardı etmeden bir ülkenin nüfuzunu yaymak ve attığı adımlara meşruiyet kazandırmak için ittifaklar, ortaklıklar, kurumlar ve benzeri girişimlere yatırımlar yapmayı öngören bir stratejidir. Uluslararası ilişkilerde her bir durum için en uygun enstrüman (diplomatik, ekonomik, askeri, politik, hukuki, kültürel değer ve araçlar) ya da bunların kombinasyonunu kullanmayı öngörür.

Nye (2011)’in Clinton’dan aktardığına göre, “ABD, acil sorunları tek başına çözemez, ama geri kalan ülkeler de bunları ABD olmadan çözemez. Bu yüzden ‘akıllı güç’ diye tanımlanmış gücü kullanmalı, elimizde bulunan güç türlerinin tümünü devreye sokmalıyız” der. Nye’ye göre yumuşak güç her uzlaşmazlığın çaresi değildir. Örneğin ABD Afganistan’da her türlü yumuşak güç gereğine başvurmasına rağmen, Taliban Hükümeti’ni El Kaide’yi desteklemekten vazgeçirememiş ve El Kaide’nin arkasındaki kamuoyu desteğini azaltamamış ve

sorunun çözümü için askerî güç kullanımına başvurmuştur. Bu örnekten de görüleceği üzere, akıllı güç sadece yumuşak güç ile sınırlı olmayıp, sert ve yumuşak güç yaklaşımlarının koşulların ve durumların gerektirdiği şekilde etkin bir biçimde harmanlanmasını öngörmektedir.

“Yumuşak güç” kullanımının önde gelen gerekçelerinden biri, uluslararası ilişkilerin aktörlerinin eşit egemenlik haklarına sahip devletler olarak kabul edilmesidir. Hal böyle ise güç kavramı, belirgin biçimde karşı tarafların ikna edilmesini, onların rızasını da sağlamayı gerektirir. Zira uluslararası ilişkilerde, iç politikadaki gibi yaptırım gücü olan bir otorite mevcut değildir. Diğer bir deyişle, ne uluslararası örgütler ne de uluslararası hukuk her zaman yaptırım gücüne sahiptir. Bir diğer gerekçe ise, günümüzde çoğunlukla askerî ve ekonomik güce karşılık gelen güç kullanımının doğuracağı sonuçlar hem geçici ve kısa vadelidir ve hem de yüksek maliyetlidir. Ayrıca beraberinde başkaldırı, karşı koyma ve hatta karşı saldırıyı da getirme potansiyeli taşır. Bu nedenlerden ötürü, hem daha düşük maliyetli ve daha kalıcı sonuçlar doğurabilen hem de aynı zamanda ikna ve rıza yoluyla meşrulaştırılabilen yumuşak güç kullanımı daha etkili bir güç kullanım biçimi olarak görülmektedir. Dahası ikna yoluyla yaratılan meşruiyet algısı gücün etkin kullanımı bakımından oldukça önemlidir. Bu nedenle uluslararası ilişkilerde her türden söylem ve eylemin onun meşrulaştırıcı bir açıklama biçimi ile birlikte sunulması ve/veya uygulamaya sokulması âdeta bir zorunluluk olarak görülmektedir. ABD’nin Afganistan ve Irak’ta karşı karşıya kaldığı durum, uygun meşruiyet kaynakları kullanılmaksızın ve ikna/rıza unsurunun yeterince kullanılmadığı durumlarda askeri güce rağmen istenen sonuçların alınamadığını göstermektedir.

Günümüzde gücün en etkili ve yaygın biçimde kullanımından, Nye (2011) tarafından “yumuşak güç” olarak adlandırılan, gücün pazarlık yeteneği, ikna/razı etme şeklindeki

kullanımı anlaşılmaktadır. Bunun en önemli göstergesi, son 50 yılda, uluslararası uzlaşmazlıkların çözümünde askeri güç kullanımının giderek azalmasıdır. Bu durumun nedenlerini değerlendiren Özdemir (2008:134), uluslararası örgütler, hukuk kuralları ve uluslararası politikada dünya kamuoyunun artan rolü nedeniyle askeri gücün istenen sonuçları elde etme konusunda giderek etkisizleşmesini ve asimetrik yöntemlerin klasik orduların etkinliğini ve caydırıcılığını azaltmasını, sert güç yerine yumuşak güç kullanımının önde gelen nedenleri arasında sırlamaktadır.

Yumuşak güç kullanımı için ikna etmeye yönelik olarak, çekicilik unsurunun imajlar yoluyla yaratılması gerekmektedir. Mor (2006)'a göre medya ve internet gibi bilgi kaynakları ve teknolojilerini kullanarak yaratılan imajlar insanların algılamalarını biçimlendirmektedir. Bu nedenle dil, kültür, medya, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve finans sektörü yumuşak gücün başta gelen gereçleri arasında sıralanmaktadır. Yumuşak gücün bir diğer önemli gereci de devlet dışı aktörler ve sivil toplum kuruluşlarıdır. Son yıllarda sayıları giderek artan devlet dışı aktörler ile sivil toplum kuruluşları her türlü iletişim vasıtalarını devletlere kıyasla daha özgür ve dolayısıyla daha etkin biçimde kullanarak devletlere ve önde gelen uluslararası baskı organlarına etki edebilmektedir. Keza devlet dışı aktörler devletleri ve uluslararası kuruluşları etkilemenin yanı sıra, halkın görüşlerini de dolaylı yoldan etkileyerek kamuoyu oluşturmada da etkili olmaktadır. Genç nüfus ve kültürün yanı sıra devlet dışı aktörleri, en başta gelen güç gereçleri arasında sıralayan Nye (2011), bu gereçleri daha etkili biçimde kullanan Çin, Hindistan veya Brezilya'nın ABD'yi geride bırakabileceğini belirtmektedir. Keza Nye'ye göre, bilişime dayalı bir siber-güvensizlik ortamında, gücün büyük ülkeler arasında klâsik anlamda el değiştirip dönüşmesinden ziyade, modern barbarlar, devlet dışı ve sivil aktörlerin yükselişi önem kazanmaktadır. Sözü edilen bu gereçlerin yanı sıra bizatihi bir

sert güç gereci olarak tanımlanan silahlı kuvvetler de etkili bir yumuşak güç gereci olarak işlev görebilmektedir. Silahlı kuvvetlerin, barış zamanında gerek ülke içerisinde gerekse de uluslararası alanda yürüttüğü değişim, tatbikat ve yardım programlarının yanı sıra uluslararası barış gücü faaliyetleri, yumuşak gücün etkili biçimde kullanılabilmesi için alanlar arasındadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Norveç, Kanada ve Avusturya orduları, silahlı kuvvetlerin etkili bir yumuşak güç olarak kullanımının en güzel örnekleri olarak verilebilir.

Yumuşak gücün devletler tarafından etkili bir biçimde kullanılmasının en önde gelen handikabı, bu gereçlerin büyük bir bölümünün devletlerin doğrudan kontrolü dışında olmasıdır. Doğrudan kontrolleri dışında kalan yumuşak güç gereçlerini, ulusal çıkarlarına yönelik olarak, etkili bir biçimde kullanan devletlerin uluslararası siyaseti domine eden devletler olması rastlantı değildir. Bir diğer güçlük ise, yumuşak güç gereçlerinin etkisi büyük ölçüde hedef kitlenin algı biçimlerini etkilemeye, rıza yoluyla meşruiyet oluşturmaya yönelik uzun süreli faaliyetlere bağlı olmalarından ötürü ağır işleyen yapısı nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

Nye (2011) günümüzde güç dağılımını, üç düzlemli karmaşık bir yapı olarak görmektedir: En üst düzlemde askeri güç yer almaktadır ve uluslararası arenanın tartışmasız en etkili askeri gücü olan ABD'nin bu alandaki üstünlüğünü bir süre daha koruyacağını düşünmektedir. İkinci düzlemde, son dönemde çok kutuplu hale gelen ve ana oyuncularını ABD, Avrupa, Japonya ve Çin olan ekonomik güç kaynaklarından söz etmektedir. En alt düzlemde ise, devlet kontrolü dışında kalan aktörler yer almaktadır. Örneğin, tek işlemle, bazı ülkelerin ulusal bütçelerinden büyük meblağları oradan oraya transfer etme yeteneğine sahip bankalar, silâh ticareti yapan teröristler ve siber-güvenliği tehdit eden bilgisayar korsanları bulunmaktadır. Ekolojik sorunlar, salgın hastalıklar, doğal kaynaklar, özellikle enerji kaynaklarının yapısı ile iklimde meydana

gelecek değişiklikler gibi yeni ve uluslar ötesi sorunlar da bu en alt düzlemde yer almaktadır³. Gücün alabildiğine dağıldığı en alt düzlemde hegemonyadan söz etmek neredeyse anlamsızdır. Bununla birlikte alt düzlemde yer alan unsurları kontrol etmede daha başarılı olan devletlerin uluslararası siyaseti etkileyecekleri kuşkusuzdur.

Askeri gücün uluslararası uzlaşmazlıkların çözümünde eskiye oranla daha az kullanılıyor olması “sert gücün” uluslararası ilişkilerde tümünden önemini yitirdiği anlamına gelmektedir. Nitekim Nye (1990a:156) da, askeri gücün önemini muhafaza ettiğini ancak bu gücün sınırlarını anlamak ve yetersizliklerini tamamlamak için karşılıklı bağımlılığa dayalı ilişkileri de dikkate alan alternatif stratejiler geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Keza Bollier (2003:17) de, gücün farklı biçimleri içerisinde en etkili olanın hala askerî güç olduğunu belirtmekte ve yumuşak gücü, askerî gücün kullanımını destekleyen ve gerektiğinde onun kullanımına imkân yaratan bir güç türü olarak nitelemektedir.

Clinton yönetiminden bu yana akıllı güç kullanımına vurgu yapan Amerikalı yöneticilerle onlara danışmanlık yapan akademisyenlerin, öncelikli olarak, sert gücü vurguladıklarını, ardından ülkelerinin dış politikalarında eksikliğini hissettikleri diğer unsurlara dikkat çektiklerini belirten Okur (2012), “akıllı gücün” sert gücün dizginlenmesi talebi anlamını taşıdığına dikkat çekmektedir. Nitekim Nye de, ABD ile Kuzey Kore arasındaki sorunda sert gücün çok önde olması gerektiğini, keza Taliban tipi bir yönetimi yalnızca yumuşak güçle ikna etmenin mümkün olmadığını öne sürmektedir.

Sonuç olarak, farklı güç kapasiteleri arasındaki denge ve mücadelenin ifade edilmesine yönelik olarak literatüre giren sert, yumuşak ve akıllı güç kavramlarının, Türkiye dâhil pek çok ülke için, anlamları görece farklılaşmaktadır. Zira bu kav-

3 www.ozetkitap.com

ramlar, sahip olunan gereçler ve kapasite ile yakından ilgilidir. Türkiye de dâhil pek çok ülke, sahip olunan kapasiteler arasındaki dengeden ziyade bağımsız, özgürce kullanabileceği imkânlarla yeterli düzeyde sahip değildir. Bizatihi bu durum dahi, “güç” kategorilerine yönelik tartışmaların neden anlamaya imkân verecek bir kavramsal çerçeve sunmadığını da göstermektedir.

Kaynakça:

- Barber, Benjamin R. (1996), *Jihad vs. McWorld. How Globalism and Tribalism are Reshaping the World*, (New York: Ballantine Books).
- Bollier, David (2003), *The Rise of Netpolitik. How the Internet is Changing International Politics and Diplomacy, A Report of the Eleventh Annual Aspen Institute. Roundtable on Information Technology*, (Washington D. C. : The Aspen Institute).
- Bozdağoğlu Yücel ve Çınar Özen, (2004), “Liberalizmden Neo-liberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt1 Sayı 4 Kış, 2004, s. 60-70.
- Çavuş Tuba, (2012), *Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı*, http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/Imagesimages/files/2012-2-3_0.pdf, Erişim: 20. 08. 2013.
- Davutoğlu Ahmet (2003), *Stratejik Derinlik -Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, İstanbul, Küre Yayınları.
- Lee, Geun (2011), *A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy*, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10163270902913962#preview>, Erişim: 20. 08. 2013.
- Mor, Ben D. (2006), “Public Diplomacy in Grand Strategy,” *Foreign Policy Analysis*, 2/2: 157-176.

- Nye, Joseph (1990), "The Changing Nature of World Power", *Political Science Quarterly*, 105/2: 177-192.
- Nye, Joseph (1990a), "Soft Power", *Foreign Policy*, No. 80: 153-171.
- Nye, Joseph (2003), *Amerikan Gücününün Paradoksu*, İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Nye, Joseph (2004), *Soft Power The Means to Succes In World Politics*, Newyork: Public Affairs.
- Nye, Joseph (2005), *Yumuşak Güç*, Ankara: Elips.
- Nye, Joseph, (2011), *The Future of Power*, New-York: Public Affairs.
- Özdemir Haluk, (2008), "Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63-3.
- Potter, Evan H. (2002), *Canada and New Public Diplomacy*, https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Clingendael_20020700_cli_paper_dip_issue81.pdf (Erişim:12. 11. 2018).
- Talu Umur, (2005), "ABD'nin Yumuşak Gücüne Ne Oldu?", *Söyleşi, NPQ Sosyal ve Politik Yorum Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1.
- Vuving, Alexander L. (2009), *How Soft Power Works*, http://apcss.org/Publications/Vuving_20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf, Erişim: 20. 08. 2013.

CAN İNSAN CAN TOPLUM

Ahmet İnam

Hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Can konuşacağım bugün sizlerle. Neden? Şimdi her kültürün dayandığı insan ve hayat anlayışı var. Yani dilini belli şekilde geliştirmiş, edebiyatını oluşturmuş, efsaneleri olan, belli yaşam deneyiminden, yaşam sınavlarından geçmiş kültürler zaman içerisinde hayata ve insana dair görüşler kavramlar oluşturuyorlar. Ve bunlar o kültürün ürünlerinde, sanat ürünlerinde, düşünce ürünlerinde, çoğu kez farkına varılmadan yansımaları buluyor. Örneğin Eski Yunan'daki hayat anlayışını belki de bir anlamda Apollon ve Dionisos ile sembolleştirebiliriz. Yani bir çok tanrılara dayanan mitoloji oluşturmuş ama birisi yaşam canlılığını, hareketi, baharı, çiçek açmayı, canlılığı anlatıyor Dionisos ama Apollin ölçüyü, dengeyi, düşünceyi anlatıyor. Ve bunların tabii birleştiği tanrı, tanrıça gruplar var. Mesela Athena'da Apollon tarafında olan iki tarafta olan tanrılar tanrıçalar. Bizim Anadolu kültürünün insan ve hayat anlayışı bu kültür, Göbeklitepe kazılarını düşündüğümüzde on bin on iki bin yıl geriye gittiğini farz edersek herhalde çok derinlerde bir yerlerde olması lazım ve arkadaşlar bu kaybolmuyor. Bu coğrafyada bu topraklarda yaşanan inanç, düşünce, hayatı kavrama duyumsama, kuşaktan kuşağa çoğu zaman belki bilincine varılmadan, manilerle şarkılarla destanlarla heykellerle ikonlarla, ninnilerle aktarılıyor. Şimdi ben belki biraz geç hayatımın son 20 yılı içerisinde batı felsefesi içinde gelişimi, teknik bir felsefe yapmış biri olarak farkına vardım ki felsefe denen şey kültürün içinde gelişmeli. Şimdi Nietzsche'nin size de öneririm Yunanlıların Trajik Çağında Felsefe diye bir metni var. Bunu yıllar önce Nusret Hızır Hoca çevirmişti. Şimdi tekrar Gürsel Aytaç Hoca çevirmiş öneririm. Orada 20'li yaşlardaki Nietzsche bir filoloji profesörüdür. 25 yaşında olağa-